

Kaupunginhallitus
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Tämä on Helsingin kaupungin vammaisneuvoston hyväksymän asiakirjan allekirjoittamaton sähköinen versio.

Viite: HEL 2022-003304

Asia: Vammaisneuvoston lausunto valtuutettu Hilkka Ahteen talousarvioaloitteesta koskien henkilökohtaisen avun palvelusetelin arvon määrittystä ja tarkistusta

Helsingin vammaisneuvosto kannattaa Hilkka Ahteen 2.3.2022 talousarvioaloitetta kaupungin henkilökohtaisen avun palvelusetelin hinnan tarkistamisesta. Helsingin kaupungin vammaisten henkilökohtaisen avun palvelusetelin arvo ei täytä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelilain 7§:n 1 momentin mukaista vaatimusta siitä, että se olisi asiakkaan palvelun kannalta riittävä ja kohtuullinen.

Palvelusetelien arvot eivät ole lainmukaisia, jos ne eivät kata henkilökohtaisen avun - palvelun tuotantokustannuksia, kun henkilökohtaisen avun -palvelua tuotetaan kaikkina vuorokauden aikoina ja kaikkina viikonpäivinä. Palvelusetelin arkitunnin arvo 23 euroa on edelleen liian alhainen suhteessa työvoimavaltaisen palvelun kustannuksiin pääkaupungissa.

Suomi on sitoutunut YK:n vammaisten henkilöiden oikeusien yleissopimukseen toteuttamiseen, jossa julkisen vallan tulee varmistaa, että vammaisten henkilöiden saatavissa on valikoima erilaisia kotiin annettavia tukipalveluja. Henkilökohtainen apu tukee vammaisen henkilön elämistä ja osallisuutta yhteisössä ja estää eristämistä tai erottelua yhteisöstä. Henkilökohtainen apu turvaa vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia silloin, kun hän saa apua silloin kun tarvitsee. Henkilökohtainen apu - palvelussa laatua ja merkitystä on sillä, että avustamisessa on jatkuvuutta. Palvelun laatua ei saada setelin halvalla hinnalla. Avustaminen on parempaa ja sujuvampaa, ja se vähentää akuuttihoitoa tarvetta, kun avustaja voi jatkaa pitkäjänteisemmin työssä, kun hänelle kertyy kokemusta työstä, ja hän tietää ja tuntee asiakkaan tarpeet. Pysyvän avustajan löytämisen vaikeus uhkaa vammaisen henkilön perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, turvallisuutta ja terveyttä, opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia, jolla on vaikutuksia myös toimeentuloon ja talouteen. Henkilökohtaisen avun -palvelu on yhteiskunnalle laaja-alainen investointi.

Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksessään 30.11.2021 EOAK/5684/2020 todennut, että palvelusetelin arvo tulee mitoittaa sellaiseksi, että vaikeavammaisen henkilö saa sillä tosiasiallisesti välttämättömän avuntarpeensa turvattua siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin, kun häntä koskevassa päätöksessä ja palvelusuunnitelmassa on määritelty. Vaikka kunnalla on oikeus päättää palvelujen järjestämistavasta, ei valittu järjestämistapa saa estää tai kaventaa yksittäisen vammaisen henkilön subjektiivisen oikeuden toteutumista siinä laajuudessa, kun häntä koskevassa päätöksessä on määrätty.

Oikeusasiamies ratkaisussaan edellyttää, että palvelusetelin arvon on oltava sellainen, että se kattaa kokonaan asiakkaan tarvitseman palvelun hinnan. Palvelusetelin arvo ja riittävyys tulee kustannusten noustessa ja säännöllisesti aina muutoinkin tarkistaa. Oikeusasiamies painottaa, että palvelusetelilaki edellyttää, että kunta arvioi palvelusetelin arvon kohtuullisuutta suhteessa kunnan omana tuotantona tai ostopalveluna hankkiman vastaavan palvelun kustannuksiin. Kaupungin tulee pystyä osoittamaan laskelmat siitä, että se pystyisi itse tuottamaan palvelusetelin arvolla henkilökohtaista apua omana tuotantona riippumatta siitä, onko kunnalla tällaista palvelua vai ei.

Palvelusetelin arvon laskelmissa pitää huomioida myös kaikki ne kaupungin palveluntuottajilta vaatimat veloitteet ja toimet, jotka pitää pystyä kattamaan palvelusetelin arvolla henkilöstökustannusten lisäksi. Sääntökirjan mukaan tällaisia ovat mm henkilöstön ammattitaidon säilyttäminen ja kehittäminen (täydennyskoulutus), palvelutuotannosta vastaavan henkilön kustannukset (edellytetään vähintään sosiaali- tai terveydenhuoltoalan alempaa korkeakoulututkintoa), avustajien riittävästä ensiapuvalmiuksien ylläpitäminen, reklamaatioiden käsittely, sopimusten teko ja valvonta, omavalvonta-suunnitelmien tekeminen ja päivittäminen, auditointikäynnit, asiakaskyselyt, tiedottaminen Helsingin kaupungille sekä palvelutapahtumien kirjaaminen.

Henkilökohtaista apua tarvitaan kaikkina vuorokauden aikoina. Nykyinen palvelusetelin arvo ei kata avustajan palkkauksesta palveluntuottajalle aiheutuvia henkilökuluja kaikkina vuorokaudenaikoina, eikä palvelun tuottamisen kokonaiskustannuksia. Kokeneen henkilökohtaisen avustajan henkilökustannus on lähes kaikkina aikoina korkeampi kuin palvelusetelin arvo. (ks. esim. liitteet.)

Nykyisellä Helsingin kaupungin palvelusetelillä palveluntuottajat eivät pysty järjestämään asiakkaalle lain mukaista laadullisesti hyvää palvelua samojen/pysyvien avustajien toimesta, kuten sääntökirjassa vammaisten henkilöiden avun palvelusetelille edellytetään. Palvelusetelin riittämättömyys johtaa siihen, että avustajiksi palkataan minimipalkkaisia, usein vaihtuvia, aloittelevia henkilöitä parempipalkkaisten osaavien, kokeneiden pitkäaikaisten avustajien sijaan. Pienellä palkalla työskenteleviä avustajia on yhä vaikeampi löytää, mikä johtaa siihen, että vammaisen ihmisen elämä, turvallisuus ja terveys vaarantuvat. Tämä uhkaa vammaisen henkilön perus- ja ihmisoikeuksia.

Asumista tukevien vammaispalvelujen järjestämistavoista henkilökohtainen avustaja-palvelu tukee parhaiten asiakkaiden itsemääräämisoikeutta. Jotta vammaisten ihmisten henkilökohtaisen avun tarve tulisi kaikessa laajuudessaan ymmärretyksi paremmin, vammaisneuvosto ehdottaa, että Helsingin kaupunki perustaisi henkilökohtaisen avun palveluihin samanlaisen asiakasyhteistyöryhmän, kuin kuljetuspalvelujen tuottamisessa jo on.

Helsingin vammaisneuvosto

Marja Kaitaniemi
puheenjohtaja

Kristiina Karhos
varapuheenjohtaja

LIITTEET Laskelmat HA-palvelusetelin arvo verrattuna henkilökustannuksiin -taulukko ja kuva